

Geneza ideje o Enciklopediji Hrvatskoga zagorja

Hrvatsko zagorje – stare slave djedovina

Hrvatsko zagorje – očaravajući humci i pitomi brežuljci, rijeke i potoci, kurije i dvorci, gorice i toplice, zavjetne crkvice i samostani, ordinarijuši i fiškali, kerempuhi i coprnice, težaci i puntari, rubac Veronike Desiničke – to je poplujvano, ali vazda milo hrvatsko lice.

Stoljećima je Hrvatsko zagorje bilo tihi kutak, utočište i pribježište hrvatskih plemenitaša. Njihovi srednjovjekovni dvorci Kostelgrad, Milengrad, Cesargrad, Lobar, Krapina, Mali Tabor, Veliki Tabor, Belec, Trakošćan, Maruševac, Januševac i Miljana bili su u ratnim viorima tijekom dugih stoljeća oaze mira i ljubavi, sreće i blagostanja, zdravica i svakovrsnih slavlja, ali i prokleta mjesta zavisti i jala, ljubomore i mržnje, trovanja i pakosnih snovanja.

Dobronamjernoga putnika ili pobožna hodočasnika Hrvatsko zagorje dočekuje ukrašeno brojnim pokloncima i raspelima na raskrižjima te zavjetnim crkvama po zelenim brežuljcima. Zagorski kmetovi, umiveni težačkim znojem i ponoseni pobožnim pjesmama, stoljećima su podizali ruke i upirali oči u zavjetne kipove Majke Božje Bistričke, Gorske, Vinagorske, Taborske...

Samostani u Lepoglavi, Krapini i Klanjcu postali su rasadnicima pobožnosti, pismenosti, umjetnosti i kulture. Propovjednici, jezikoslovci i buntovni isposnici širili su diljem Hrvatskoga zagorja ideje pravičnosti i poštenja, sloge i narodnoga jedinstva te tako utirali put Hrvatskom narodnom preporodu na čelu s Ljudevitom Gajem iz Krapine.

Obilju kulturnih spomenika, svetišta, učilišta, obrtničkih radionica, rudnika i tvornica poseban sjaj i slavu daju genijalni pojedinci Hrvatskoga zagorja kojih nije malo na popisu hrvatskih velikana: od Petra Keglevića, hrvatsko-slavonsko-dalmatinskoga bana, do Franje Tuđmana, prvoga predsjednika svih Hrvata.

Časopis *Hrvatsko zagorje* 1969–71.

Od kulturnih zbivanja u Hrvatskom zagorju sredinom 70-ih godina XX. st. važno je mjesto imao Tjedan kajkavske kulture u Krapini u sklopu kojega se, uz brojne kulturne manifestacije, od 1966. održavao Festival kajkavskih popevki. Kako izvještava Antun Kozina, »prvi Zagorski tjedan započeo je svečanom sjednicom Odjela za suvremenu književnost JAZU povodom stogodišnjice Akademije te je upriličeno svečano otvorenje Muzeja Ljudevita Gaja u Krapini... Narodno kazalište August Cesa-rec iz Varaždina izvelo je kajkavsku predstavu *Matijaš Grabancijaš Dijak* Tituša Berzovačkog, održan je recital kajkavske poezije, a priređena je i izložba pisanih djela starih i novih kajkavskih pisaca«.¹

Oko Antuna Kozine (1925– 2011), kulturnoga djelatnika i publicista koji je marljivo skupljao i bilježio etnografsku, dokumentarnu, memoarsku i bibliografsku građu o Krapini i Hrvatskom zagorju, okupio se velik broj zagorskih književnika i intelektualaca koji su 1969. u Krapini pokrenuli izdavanje časopisa *Hrvatsko zagorje* te osnovali književno-kulturnu udrugu Društvo pisaca Gajeva Danica. Časopis je bio sadržajno vrlo raznolik, obilovao je člancima o obljetnicama istaknutih osoba, povijesnim člancima, književnim priložima te prikazima knjiga.

Sredinom 1971. godine u Krapini je 27. lipnja osnovan i Ogranak Matice hrvatske koji je trebao preuzeti izdavanje časopisa *Hrvatsko zagorje*. Za prvoga predsjednika izabran je Ivica Fizir, a među glavnim smjernicama rada izdvojeno je organiziranje programa za obilježavanje ilirskoga pokreta i Hrvatskoga narodnog preporoda te utemeljenje Parka skulptura hrvatskih preporoditelja. No, kako izvještava Alen Galović »ogranak je brzo ugušen slomom Hrvatskog proljeća«².

Hrvatsko zagorje u antologijama i monografijama

U prosincu 1971. Hrvatsko je proljeće bilo politički ugušeno, ali je na području stvaralaštva i kulture nastavilo cvasti u brojnim antologijama i monografijama, zahvaljujući ponajprije neprekinutu izlaženju časopisa *Kaj*, koji je 1968. pokrenuo književnik i filmski scenarist Stjepan Draganić³. U *Kajevoj* biblioteci »Po dragome kraju«, koju

¹ Antun Kozina, »Preporodni kaj: festival kajkavske popevke i zagorski tjedan«, *Zagorski ko-lendar*, 27(1968), str. 69–82.

² Alen Galović: »Ogranak Matice hrvatske u Krapini«, *Hrvatsko zagorje*, 3(1971) 2–3, str. 53.

³ Stjepan Draganić, hrvatski književnik, redatelj i kulturni djelatnik (Zlatar, 19. VIII. 1923 – Zagreb, 2. I. 1983). Školovao se u Zagrebu i Splitu. Nakon 1945. radio u Croatia filmu i Jadran filmu. Od 1951. bio je slobodni scenarist i redatelj. Osnivač je časopisa *Kaj* (1968), koji je uređivao do smrti. Pisao je poeziju (*Terni i cvetje*, 1957; *Popjevka govorenja*, 1966), dramske tekstove (*Prebudil se Kerempuh*, 1966) i prozu (*Selski pes denes*, 1975; *Gabrek »Eksces*«, 1979) na kajkavskom narječju. Režirao je (*Belec*, 1958., i

su uređivali Stjepan Draganić i Ivo Kalinski⁴, objavljeno je nekoliko svezaka s monografskim obilježjima o pojedinim dijelovima Zagorja (Zabočko područje, 1980; Pregrada i okolica, 1985).

U izdanjima Kajkavskoga spravišča – društva za širenje i unaprjeđivanje znanosti i umjetnosti, osnovanog 1974. u Zagrebu – dr. Joža Skok⁵ pripremio je te bogatim rječnikom i biobibliografskim bilješkama o autorima opremio antologiju hrvatskoga kajkavskog pjesništva *Ogenj reči* (1986), antologiju hrvatske kajkavske drame *Ogerličić reči* (1990), antologiju hrvatske kajkavske proze *Ruožnik rieči* (1999) te antologiju moderne kajkavske lirike *Rieči sa zviranjka* (1999).

Osim spomenutih antologija, Kajkavsko spravišče objavilo je 1975. prvu specijaliziranu monografsku studiju *Barokni dvorci Hrvatskog zagorja* Vladimira Markovića⁶, a Školska knjiga tiskala je 1989. monografiju *Dvorci i perivoji Hrvatskog zagorja*

Poruka u kamenu, 1961) i pisao scenarije za dokumentarne filmove, najčešće s temama iz antifašističke borbe i svakodnevnoga života.

⁴ Ivo Kalinski, hrvatski pjesnik, filolog i kritičar (Črečan kraj Svetoga Ivana Zeline, 8. III. 1940). Diplomirao je jugoslavistiku 1966. na Filozofskome fakultetu u Zagrebu, gdje je 1987. i doktorirao monografijom *Poetika i jezik kajkavskih pjesama Dragutina Domjanića* (1988). Od 1968. bio je zaposlen u Institutu za hrvatski jezik i jezikoslovlje; radio je na području kajkavske leksikografije i dijalektologije. Sustavno se bavi poetikom i jezikom suvremene kajkavske književnosti (*Anatomija knice ili Umjetina teksta*, 2004). Bio je glavni urednik časopisa *Kaj* 1983–90; uredio je i više knjiga, zbornika i antologija, te je uređivao Malu biblioteku »Dragutin Domjanić« i Malu biblioteku »Ignac Kristijanović«. Objavio je zbirke kajkavskih pjesama, uglavnom refleksivno-egzistencijalnih, ali i intimističko-pejsažnih, *Pha kaj* (1979), *Valctakt i lajno* (1984), zbirke na standardnom hrvatskom jeziku *Kristalni aed* (2005) i *Nemir podvornika Szerbe* (2009), zbirku kratkih priča *Ono drugo more* (2006), esejističku zbirku *Kiborg kao emotivni alien* (2009) i dr.

⁵ Joža Skok, hrvatski književni kritičar i povjesničar (Petrijanec kraj Varaždina, 14. II. 1931 – Zagreb, 8. IX. 2017). Studij jugoslavistike završio je 1956. na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, gdje je i doktorirao 1982. Radio je na Pedagoškoj akademiji u Čakovcu i Zagrebu, a od 1978. do umirovljenja 1999. bio je profesor na Katedri za noviju hrvatsku književnost na Filozofskom fakultetu u Zagrebu. Jedan je od pokretača časopisa *Umjetnost i dijete*, glavni urednik časopisa *Radost* te jedan od urednika časopisa *Kaj*. Književnopovijesni rad s pozitivističkim pristupom usmjerio je na proučavanje tradicionalne i suvremene kajkavske književnosti (*Hrvatsko pjesništvo kajkavskih zavičajnih idioma*, I–II, 1982; *Kajkavski kontekst hrvatske književnosti [19. i 20. stoljeće]*, 1985; *Moderno hrvatsko kajkavsko pjesništvo*, 1985; *Garestinski panoptikum*, 2007; *Ignis verbi kajkavicae*, 2007; *Izvori i izbori iz hrvatske dječje književnosti*, 2007; *Književni ogledi i pogledi*, 2007; *Književno djelo Ivane Belić-Mažuranić*, 2007), osobito djela F. Galovića, D. Domjanića i M. Krleže. Suautor je više udžbenika za osnovne i srednje škole, priređivač mnogih izabranih djela hrvatskih pisaca, autor antologija iz starije i novije hrvatske kajkavske i dječje književnosti.

⁶ Vladimir Marković, povjesničar umjetnosti (Daruvar, II. XII. 1939). Srednju školu i studij na Filozofskom fakultetu (grupe povijest umjetnosti i komparativna književnost) završio je u Zagrebu. Od 1964. godine radi na Odsjeku za povijest umjetnosti istoga fakulteta. Magistrirao je 1972., a doktorirao 1978. godine. U zvanje docenta unaprijeđen je 1979. godine, potom je 1985. imenovan izvanrednim, a 1993. redovitim profesorom. Od 1986. godine predstojnik je Katedre za povijest umjetnosti novoga vijeka. Nastavnik je i mentor na poslijediplomskom studiju na matičnom fakultetu i u dva navrata njegov voditelj. Sudjelovao je kao nastavnik i mentor u radu poslijediplomskih studija u Dubrovniku i bio vodi-

Mladena Obada Šćitarocija⁷, zacijelo najčitaniju monografiju jer je u nepune tri godine doživjela pet izdanja, a 1992. tiskana je i na engleskom i njemačkom jeziku. Uz mnoštvo fotografija i nacрта, autor je predstavio pedesetak zagorskih dvoraca i perivoja, naglašavajući visoku razinu kulturnoga života u njima.

U izdanju Krapinsko-zagorske županije u Krapini je 2007. objavljena monografija *Povijest, baština i kultura Krapinsko-zagorske županije* (glavna urednica Goranka Horjan; fotografije Ivica Antolić). Svrstavajući građu u pojedine tematske cjeline, autori su predstavili Zagorje, počevši od krapinskoga nalazišta neandertalskoga čovjeka i drugih arheoloških nalazišta, opisujući plemićke gradove, Seljačku bunu, plemstvo, dvorce i perivoje, toplice, crkve i kapele. U svojem prikazu upozorio sam, uza sve pohvale glavnoj urednici i autorima, na neke dopune koje bi valjalo ugraditi u nova izdanja: »Prije svega mislim na dopune u vezi s plemstvom Hrvatskog zagorja. Grofovi Celjski ostali su zapamćeni u kolektivnoj memoriji po raznim legendama i intrigantnim pričama. Trebalo je barem nešto od toga objaviti u zasebnim okvirima unutar teksta. Trebalo je jače naglasiti veze zagorskog plemstva s europskim velikanima«.⁸

Godinu dana kasnije, 2008. Institut za povijest umjetnosti i Školska knjiga iz Zagreba objavili su znanstvenu monografiju *Umjetnička topografija Krapinsko-zagorske županije* (urednica Ivanka Reberski), temeljenu na višegodišnjem terenskom radu te opremljenu bogatom fotografskom dokumentacijom. U prvome dijelu obrađeno je crkveno i svjetovno graditeljstvo, kiparstvo, slikarstvo, crkveni namještaj, orguljarstvo, zlatarstvo, liturgijsko ruho, pilovi, poklonci i javna skulptura, a drugi dio sadržava inventar kulturnih spomenika po gradovima, općinama i naseljima.

Osim monografija o Hrvatskom zagorju kao zaokruženom geografskom području, objavljen je i čitav niz monografija o pojedinim gradovima, općinama, ustanovama i udrugama.

telj studija od 1986. do 1989. godine. Dugogodišnji je suradnik Instituta za povijest umjetnosti u Zagrebu, gdje je vodio pojedine projekte te na mnogima surađivao.

⁷ Mladen Obad Šćitaroci, arhitekt (Cirkvena, l. I. 1955). Diplomirao je 1979. na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu, magistrirao je 1986. na poslijediplomskom studiju Šumarskoga fakulteta u Zagrebu, a doktorirao je 1989. na Arhitektonskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu. Od 1980. zaposlen je na Arhitektonskom fakultetu. Predaje kolegije Urbanizam II (Povijest urbanizma do XX. stoljeća), Parkovna arhitektura i Urbanističko planiranje, te nekoliko izbornih kolegija. Na Šumarskom fakultetu Sveučilišta u Zagrebu predaje izborni kolegij Povijest likovnih umjetnosti i pejzažnog oblikovanja. Nositelj je kolegija na poslijediplomskim studijima – studij Prostorno planiranje, urbanizam i parkovna arhitektura.

⁸ Božidar Brezinščak Bagola: »Monografija županijske prepoznatljivosti«, u: *Hrvatsko-zagorski književni zbornik*, Klanjec 2007., str. 250.

Ponovno pokretanje časopisa *Hrvatsko zagorje* 1995.

Nakon pobjede demokracije u travnju 1990. ponovno je oživljena Matica hrvatska i osnivaju se njezini ogranci. Nadahnuti pitomim krajolicima Hrvatskoga zagorja i dragim licima iz romana i pripovijedaka Janka Leskovara, nekolicina kulturnih djelatnika (Boris Krizmanić, Romuald Kantoci, Nediljka Mrčela, Antun Kozina, Ivan Cesarec, Ivan Lamot, Narcisa Brezinščak, Božidar Brezinščak Bagola) osnovala je ogranak Matice hrvatske te pokrenula ediciju »Zagorski cvijeci« u kojoj su izašla Leskovarova sabrana djela u dvije knjige, a prethodno je 1992. održan znanstveni skup o tom neobičnom piscu koji je književno stvarao samo nešto više od deset godina, ali je svojim nevelikim opusom posvjedočio o snazi autentičnoga umjetnika.

Na jednoj od sjednica ogranka Matice hrvatske u Pregradi Antun Kozina obavijestio nas je da priprema svojevrstan leksikon zagorskih pisaca te izrazio svoju želju za ponovnim pokretanjem i izdavanjem časopisa *Hrvatsko zagorje*. Uz obilježavanje 800. obljetnice grada Krapine promovirana je u travnju 1993. njegova knjižica *Antologijski izbor imena pisaca i naslova znanstvenih i književnih djela iz krapinske bibliografije*⁹.

Temeljem Zakona o lokalnoj samoupravi i upravi osnovana je 1993. Krapinsko-zagorska županija, a za prvoga župana imenovan je Franjo Kajfež,¹⁰ koji je tu dužnost obnašao do 1996. Župan dr. Kajfež sazvaio je 24. siječnja 1995. sastanak u Krapini kojemu su nazočili: Ivan Cesarec, Mirko Ivanjek, Vlasta Horvatić-Gmaz, Željko Bajza, Ivan Lamot, Zorislav Drempetić Hrčić i Božidar Brezinščak Bagola. Nakon uvodnih riječi i kratkoga obrazloženja »zadužio nas je da pripremimo prvi broj županijskog časopisa za kulturu *Hrvatsko zagorje*. Izdavač će biti Kajkaviana – Društvo za prikupljanje, čuvanje i promicanje hrvatske kajkavske baštine – sa sjedištem u Donjoj Stubici. Poslije sastanka zadržao sam se u razgovoru s prijateljem Ivanom Cesarcem, kojemu nije bilo drago što časopis neće izlaziti u Krapini, ali to nipošto nije bio razlog zbog kojeg bi odustao od suradnje.«¹¹ Većina sudionika toga sastanka postali su članovi uredništva, a za glavnoga urednika jednoglasno je izabran Ivica Fizir, koji je u uvodnom slovu prvoga broja novopokrenutoga časopisa, među ostalim, napisao: »U svojoj državi obnavljamo časopis *Hrvatsko zagorje* ne više

⁹ Antun Kozina, *Antologijski izbor imena pisaca i naslova znanstvenih i književnih djela iz krapinske bibliografije*, Humorističko društvo Zvonec, Krapina 1993.

¹⁰ Franjo Kajfež, kemijski inženjer (Martijanec kraj Ludbrega, 15. X. 1936 – Zagreb, 23. IV. 2004). Diplomirao je i doktorirao na Kemijskom fakultetu u Zagrebu. Bio je direktor u farmaceutskim tvrtkama u hrvatskoj, Sloveniji i Švicarskoj. Aktivno je sudjelovao u stvaranju hrvatske države, bio ministar gospodarstva, a od 1996. do 2000. savjetnik u Uredu predsjednika Republike. Umro je 2004. nakon duge i teške bolesti.

¹¹ Božidar Brezinščak Bagola, *Sam svoj dokaz, dnevnik općinskog načelnika*, Tonimir, Varaždinske Toplice 2011., str. 81.

sa ciljem da obznanimo naš otpor uzurpatorima, već da damo naš puni i najkvalitetniji prilog bogatom hrvatskom vezu regionalnih kultura, kulturnim dostignućima Hrvatske i obećanje europskom 21. stoljeću, obećanje malog ali vrijednog naroda, civiliziranog, kulturnog, radinog, demokratskog i miroljubivog. Intelektualni i duhovni doprinos Hrvatskog zagorja bit će zacijelo interesantan i metropoli Hrvata koja itekako umije koristiti kulturni proizvod svog etničkog okruženja od kojeg je Zagreb nekada postao.«¹²

Uredništvo je u svakom broju časopisa *Hrvatsko zagorje*, u rubrici »Županij-sko obzorje«, nastojalo monografski prikazati pojedini grad, općinu, ustanovu, udrugu ili značajnu manifestaciju. Uz središnju, bilo je još nekoliko značajnih povijesno-kulturnih rubrika, kao što su »Spomenička baština«, »Iz starih kajkavskih knjiga«, »Zagorsko-štajerske veze«, te aktualno poticajnih rubrika kao što su »Naši umjetnici«, »Književni prilozici«, »Kulturna zbivanja« te »Osvrti i odjeci«. Ispočetka je bilo zamišljeno da će časopis izlaziti četiri puta godišnje, ali se znalo dogoditi da je izlazio kao dvobroj, trobroj, pa čak i četverobroj, samo da se ne prekida kontinuitet izlaženja koji traje sve do naših dana.

Osnivanje Hrvatsko-zagorskoga književnog društva 2002.

Pjesnici i pisci okupljeni oko časopisa *Hrvatsko zagorje* organizirali su u travnju 2001. u Zelenjaku, kod spomenika Lijepoj našoj, Prvi susret zagorskih pjesnika. Na prigodnom domjenku pokrenuta je inicijativa za osnivanje Hrvatsko-zagorskoga književnog društva (HZKD). Zahvaljujući velikom razumijevanju i susretljivosti poglavarstva Grada Klanjca i Gradske knjižnice Antuna Mihanovića osnivačka skupština održana je u Klanjcu 11. listopada 2002. godine u sklopu tradicionalne klanječke manifestacije »Zahvala jeseni«. Za predsjednika Društva izabran je Božidar Brezinščak Bagola, a za tajnicu Snježana Ricijaš-Horvatin. Pjesnik, recitator i organizator Vladimir Poljanec (1953–2011), duša i pokretačka snaga novoosnovanoga društva, opisao je osnovne zadaće: »U svrhu ostvarivanja svojih ciljeva Hrvatsko-zagorsko književno društvo planira predstavljati književno stvaralaštvo svojih članova, pomagati neafirmirane mlade književne autore, inicirati pjesničke susrete i sudjelovati na javnim književnim okupljanjima, recitalima i drugim umjetničkim manifestacijama, priređivati književne večeri, dodjeljivati književne nagrade, priređivati gostovanja po knjižnicama, školama i drugim ustanovama, ugošćivati srodna društva i pojedine književnike te objavljivati povremene zbornike radova.«¹³

¹² *Hrvatsko zagorje*, časopis za kulturu Krapinsko-zagorske županije, broj 1, Krapina, rujan 1995.

¹³ Vladimir Poljanec: »Svečanost zagorske knjige«, u: *Hrvatsko-zagorski književni zbornik*, Klanjec 2005., str. 7.

Društvo danas ima sedamdesetak članova, a djeluje kroz povjerenstva za nakladničku djelatnost, za unaprjeđivanje literarnoga stvaralaštva, za organiziranje književnih susreta te međudruštvenu, međužupanijsku i međudržavnu suradnju s drugim književnim udrugama. Od svojega osnutka do danas povjerenstvo za nakladničku djelatnost objavilo je 38 knjiga poezije, proze i dramskih tekstova te pet književnih zbornika, organiziralo je šest tematskih susreta u Klanjcu i Krapini te uspostavilo dobru suradnju s Društvom hrvatskih književnika, udrugama u Krapinsko-zagorskoj županiji (Kajkaviana, Muži zagorskog srca), udrugama u drugim županijama (Varaždin, Koprivnica, Čabar, Rijeka), te nadasve dobru međunarodnu suradnju s Literarnom družbom Maribor.

Istarska enciklopedija – inicijativa na pomolu

Na sjednicama upravnoga odbora Hrvatsko-zagorskog književnog društva često se mogla čuti poneka ohrabrujuća primjedba kako bi bilo dobro da se prihvatimo posla na izradi leksikona znamenitih Zagoraca, a kad mi je u ljetnim mjesecima 2010. Vlaho Bogišić¹⁴, nekadašnji glavni urednik časopisa *Kolo*, a u to vrijeme glavni ravnatelj Leksikografskoga zavoda, poklonio primjerak *Istarske enciklopedije*, postao sam već kod prvoga prelistavanja svjestan da je na pomolu velika inicijativa. Ravnatelju Bogišiću poslao sam nekoliko mjeseci kasnije svoju knjigu dnevničkih zapisa *Sam svoj dokaz* i zamolio ga da me primi na kratak razgovor, na što je vrlo rado pristao. Naravno da smo se obojica složili oko inicijative za izdavanje *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja*. S tom sam inicijativom upoznao Sinišu Hajdaša Dončića, tadašnjega župana Krapinsko-zagorske županije, koji joj se veoma obradovao i smjesta mi je dao sasvim konkretne upute za daljnji rad. Tako je već početkom srpnja održan u Krapini inicijativni sastanak kojemu su, uz mene kao pokretača inicijative, nazočili Sonja Borovčak, zamjenica župana, Zdenka Ožić, pomoćnica ravnatelja Leksikografskoga zavoda, te Ivan Lamot, pročelnik županijskoga odjela za prosvjetu i kulturu. Zamjenica župana saslušala je inicijativu za moguću izradu *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja* te pojasnila situaciju u kojoj se Županija nalazi s obzirom na gospodarsku krizu. Pomoćnica ravnatelja Leksikografskoga zavoda osvrnula se na sam opseg projekta, a

¹⁴ Vlaho Bogišić, hrvatski leksikograf (Dubrovnik, 16. IV. 1960). Diplomirao je i magistrirao na Filozofskom fakultetu u Zagrebu, a doktorirao na Filozofskom fakultetu u Novom Sadu. Od 1988. radi u Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža (2001–08. ravnatelj, a 2008–12. glavni ravnatelj Zavoda). Jedan je od pokretača i urednika *Quoruma* (1984–89). S J. Matanović, K. Bagićem i M. Mićanovićem objavio zbirku kritičkih rasprava *Četiri dimenzije sunnje* (1988). Sa S. P. Novakom sudjelovao je u pripremi 59. svjetskoga kongresa PEN-a u Dubrovniku (1993) i pokretanju *Vijenca* (1994). Bio je urednik u enciklopediji *Krležijana* (I–III, 1993–99) i *Djelima Miroslava Krleže* (2000–05). Priredio je prvi *Leksikon hrvatske književnosti* (1998., s L. Čale Feldman, D. Dudom i I. Matičevićem), izbore iz leksikografskih marginalija M. Krleže (tematski broj *Kola*, 2007, 1; *Marginalije*, 2011) te izbor pisama Miroslava i Bele Krleže (*Bela, dijete drago*, 2015). Autor je romana *Nekrolog za M.* (2008).

potom su se svi sudionici sastanka naizmjenično uključivali u raspravu te na kraju zaključili: da pokretač inicijative bude privremeni voditelj projekta koji će tijekom ljeta ostvariti potrebne kontakte s dužnosnicima Varaždinske i Zagrebačke županije te im prezentirati projekt; da svi sudionici sastanka putem svojih osobnih kontakata pokušaju pronaći zainteresirane osobe za realizaciju samoga projekta, pogotovo u dvije susjedne županije; da će se najesen (tijekom rujna) održati ponovni sastanak, po mogućnosti župani svih triju županija (ili njihovi izaslanici), na kojem će se jasnije odrediti interes svih sudionika projekta.

Sukladno dogovoru, tijekom ljetnih mjeseci ostvario sam potrebne kontakte s uredima župana Varaždinske i Zagrebačke županije, prezentirao im projekt i dobio njihovu podršku. Predložio sam da sazivač drugoga sastanka bude župan Krapinsko-zagorske županije, mr. sc. Siniša Hajdaš Dončić, da se na sastanak pozovu župani dviju susjednih županija, predstavnici Leksikografskoga zavoda te akademik dr. sc. August Kovačec. Na sastanku smo trebali utvrditi geografski, povijesni i kulturni obuhvat Hrvatskoga zagorja, veličinu enciklopedije, trajanje projekta, voditelja projekta, okvirnu cijenu projekta i sufinanciranje.

Nažalost, do sazivanja drugoga sastanka nije došlo. Župan Hajdaš Dončić postao je 2012. ministar prometa, pomorstva i infrastrukture, a za županicu je izabrana Sonja Borovčak, koja je projekt enciklopedije prešutno odgđala.

Dopisivanja i pripremni sastanci

Srećom, nije se moralo dugo čekati na bolja vremena. Na lokalnim izborima u svibnju 2013. godine za župana je izabran saborski zastupnik Željko Kolar, a zamjenicom župana za društvene djelatnosti imenovana je Jasna Petek. Novoizabranom županu čestitao sam na izbornoj pobjedi i spomenuo mu ideju o zagorskoj enciklopediji. Velikodušno je pozdravio tu ideju i nekoliko me dana kasnije pozvala na razgovor njezova zamjenica za društvena pitanja, gđa Petek, koja me ljubazno primila i pozorno saslušala. Početkom srpnja primio sam od nje sljedeći dopis: »Županu sam obrazložila Vašu ideju, potkrijepila ju podacima koje ste mi ostavili i poslali. Naravno da Župan, kao i ja, pozdravlja Vašu ideju i nastojanje kao hvalevrijedan čin skupljanja i objavljivanja svih relevantnih činjenica vezanih uz Hrvatsko zagorje. Kako se objavljivanje Enciklopedije nije predvidjelo proračunom, u ovom trenutku nismo u stanju obvezati se da ćemo se financijski uključiti u cijeli projekt ove godine. Isto je moguće ukoliko predvidimo stavku u proračunu za sljedeću godinu. No svakako bi bilo dobro konkretizirati o kojem iznosu sufinanciranja od strane KZZ se radi!«

Sav sretan, odmah sam se primio posla i već sutradan odaslao dopise Antunu Vujiću, novom glavnom ravnatelju Leksikografskoga zavoda, gospođi Zdenki Ožić, pomoćnici ravnatelja za leksikografiju, te županima Varaždinske i Zagrebačke župa-

nije, zamolivši ih da mi dostave imena svojih predstavnika koje bismo u rujnu pozvali na radni sastanak.

Početak rujna bio sam pozvan na sastanak u Leksikografskom zavodu, gdje su me dočekali dr. sc. Antun Vujić, glavni ravnatelj, dr. sc. Bruno Kragić, ravnatelj, i Zdenka Ožić, pomoćnica ravnatelja za leksikografiju. Načelno je dogovoreno da se prihvaća projekt i da će Leksikografski zavod u njemu sudjelovati i stručno i financijski. Zavod je u projektini tim imenovao mr. sc. Mladena Klemenčića, leksikografskoga savjetnika i urednika te se obvezao da će ravnatelj Kragić poslati Županiji okvirnu specifikaciju troškova za projekt enciklopedije. Dogovoreno je da će prvi radni sastanak sazvati župan Željko Kolar u što kraćem roku.

Na sastanak u uredu župana Željka Kolara bili su 28. listopada 2013. pozvani Jasna Petek, Goranka Horjan i Božidar Brezinščak Bagola. Župan je zahvalio na inicijativi i rekao da u potpunosti podržava projekt. Obecao je da će u narednih deset dana razgovarati s ravnateljem Leksikografskoga zavoda Antunom Vujićem, a sastanak sa županima susjednih županija sazvat će tijekom narednoga mjeseca.

Nakon toga 10. prosinca 2013. održan je sastanak u uredu ravnatelja Leksikografskoga zavoda u Zagrebu. Dogovorena je financijska konstrukcija, njezino potvrđivanje na zakonodavnim tijelima i potpisivanje ugovora. Za izvršne urednike imenovani su Mladen Klemenčić u ime Leksikografskoga zavoda i Božidar Brezinščak Bagola u ime Krapinsko-zagorske županije. Imenovani urednici održali su prvi radni sastanak u Zagrebu 30. prosinca 2013. godine, a potom su radni sastanci uredništva u užem ili proširenom sastavu održavani kontinuirano i u skladu s utvrđenim rokovima, prikupljanjem građiva i pisanjem natuknica.

Ugovor o velikom izdavačkom pothvatu

Ugovor o izradi i potpori projekta pod nazivom *Enciklopedija Hrvatskoga zagorja* svečano je potpisan u prostorijama Krapinsko-zagorske županije 25. veljače 2014. Taj je događaj popraćen na županijskim web-stranicama:

Ugovor su potpisali župan krapinsko-zagorski Željko Kolar i dr. sc. Bruno Kragić, ravnatelj Leksikografskog odjela, a uz njih su potpisivanju i radnom sastanku prisustvovali i glavni ravnatelj Zavoda dr. sc. Antun Vujić, voditelj projekta u ime Zavoda mr. sc. Mladen Klemenčić, zamjenica župana Jasna Petek, stručni voditelj projekta u ime Županije, zagorski književnik Božidar Brezinščak Bagola te pročelnik Ivan Lamot. Ravnatelj Bruno Kragić tom je prilikom izjavio: »Mi smo dosad objavili dva slična projekta, *Istarsku enciklopediju* i *Zagrebački leksikon* i lijepo je da je u nizu jedan takav projekt i *Enciklopedija Hrvatskog zagorja*. Znamo da

je Zagorje područje bogato i poviješću i sadašnjošću, područje koje ima mnogo toga za ponuditi da se uobliči u enciklopedijski oblik jedne sveobuhvatne sinteze ovog područja. Rok izrade je dvije i pol godine i nadam se da ćemo tada imati jednu reprezentativnu *Enciklopediju Hrvatskoga zagorja*. Župan Željko Kolar u svojem je obraćanju istaknuo kako je dosad bilo već dosta pokušaja izrade raznih monografija, ali su one uvijek bile ciljane na pojedine sektore. Uz zahvalu Leksikografskom zavodu Miroslav Krleža i županima Zagrebačke i Varaždinske županije, dodao je: »Jako se veselim ovom projektu, okupili smo sjajan tim stručnjaka koji će raditi na njemu. Gospodin Bagola jedan je od inicijatora i on će biti glavni naš konzultant i čovjek koji će uz tim iz Zavoda raditi na izradi same enciklopedije. Očekujem da ćemo za dvije i pol godine imati promociju jedne prekrasne knjige koja će prezentirati Zagorje i Krapinsko-zagorsku županiju kao bajku na dlanu.« Glavni ravnatelj LZMK dr. Antun Vujić u svom je govoru naglasio da je »Hrvatsko zagorje regija dubokog identiteta i obrađena je u mnogim oblicima, i u književnosti, i u povijesnim monografijama, u različitim dijelovima kulture, ali nije naišla na jednu takvu sintezu kakvu pruža enciklopedija. Zamišljeno je da na nekih 900-tinjak stranica enciklopedijskog velikog formata kroz oko dvije tisuće natuknica bude ubilježeno sve ono što tvori korpus enciklopedije, i ličnosti, i povijest, i događaji, i lokaliteti«.

Rad na enciklopediji

Voditelj i urednik projekta bio je leksikografski savjetnik mr. sc. Mladen Klemenčić, zaposlen u Leksikografskom zavodu od 1983., s bogatim uredničkim iskustvom. Bio je urednik i koordinator u *Hrvatskoj enciklopediji* (1997–2002), glavni urednik *Atlasa svijeta* (2002–06), te glavni urednik *Hrvatskoga općeg leksikona* (2006–11). U ime Krapinsko-zagorske županije u uredništvo su imenovani Božidar Brezinščak Bagola i mr. sc. Ivan Cesarec. Njih trojica zdušno su počeli razrađivati kriterije za uvrštenje pojedinih natuknica i sastavljati abecedarij. Područje obradbe obuhvatilo je cjelovito Hrvatsko zagorje, cijelu Krapinsko-zagorsku županiju sa sedam gradova i dvadeset i pet općina, dio Varaždinske županije s četiri grada i devet općina te dio Zagrebačke županije s jednim gradom i sedam općina. Od približno 130 autora tekstova, većinu čine istraživači zagrebačkih znanstvenih ustanova i zaposlenici Leksikografskoga zavoda.

Na izradi abecedarija radilo se u prvoj polovici 2014. Dogovoreno je formiranje koordinacijskoga tijela i organiziran je sastanak s potencijalnim autorima sa zagorskoga područja. U tjednima nakon toga sastanka urednici Klemenčić i Cesarec obilazili su zagorska mjesta i konkretizirali suradnju. Prvi su tekstovi od različitih suradnika počeli stizati tijekom jeseni 2014., a trećina ukupnoga broja tekstova pri-

kupila se do rane jeseni 2015., kad je došlo do stručnoga upotpunjavanja uredništva te su sastavnice buduće enciklopedije počele dobivati ozbiljne konture. U svibnju 2016. moglo se već nekoliko početnih slova abecede otisnuti na špalte.

Enciklopedijske natuknice kreću se u rasponu od desetak redaka do nekoliko stotina redaka. Dvije najbrojnije skupine natuknica čine biografski članci i članci o pojedinim naseljima. Od ukupnoga broja obrađenih naselja, desetak ih nije smješteno u Zagorju, ali su zbog blizine i važnosti ipak uvrštena u *Enciklopediju*, što posebno vrijedi za neke gradove u susjednoj Štajerskoj (Ptuj, Celje, Rogaška Slatina). Uz naselja, vlastite natuknice imaju i važnije ustanove, muzeji, tvornice i poduzeća, kao i vrijedne građevine koje se u njima nalaze.

Na projektu se intenzivno radilo nešto više od tri godine. Izveden je u okviru postavljenoga roka, ali u opsegu većem od prvotno zamišljenoga. Za to je svakako najzaslužniji urednik Mladen Klemenčić, koji je u svom članku *Enciklopediju sem slagal*¹⁵, među ostalim zapisao: »U više od trideset godina rada na enciklopedijama, za mene osobno rad na zagorskoj enciklopediji bio je jedan od najvećih konceptijskih izazova, a tijekom tri godine trajanja projekta i intelektualno uzbudljiv posao koji mi je pričinjao zadovoljstvo rijetko usporedivo s kojim drugim poslom.«

Svečana promocija

Svečana promocija *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja* održana je u ponedjeljak 24. travnja 2017. u hotelu Well u Termama Tuhelj, uz nazočnost brojnih istaknutih osoba iz javnoga, političkoga i kulturnoga života Krapinsko-zagorske i Varaždinske županije. Promociji su prisustvovali predsjednica županijske skupštine Krapinsko-zagorske županije Vlasta Hubicki, glavni ravnatelj Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža Antun Vujić i ravnatelj Bruno Kragić, nekadašnji predsjednik Vlade nacionalnoga jedinstva Franjo Gregurić, župan Varaždinske županije Predrag Štromar, saborski zastupnici Siniša Hajdaš Dončić i Marija Puh, pomoćnik ministrice kulture Blaž Žilić, nekadašnji ministar kulture Božo Biškupić, te čelnici jedinica lokalne samouprave.

Glavni ravnatelj Leksikografskoga zavoda Miroslav Krleža, Antun Vujić, istaknuo je kako je Hrvatsko zagorje nakon Istre druga regija u Hrvatskoj koja ima svoju enciklopediju: »Regije koje bi se po svojoj brojnosti i veličini mogle staviti ispred Zagorja, kao što su Dalmacija i Slavonija, nemaju takvu enciklopediju. Mi smo se iznenadili koliko bogatstva ova regija ima. Napravili smo velebno djelo. Nikada nije napravljena jedna tako jaka sinteza enciklopedijskog tipa Hrvatskog zagorja.«

Župan Željko Kolar također je vrlo ponosan na *Enciklopediju*, za koju je rekao da će doći u svaku zagorsku školu i svaku zagorsku knjižnicu, dok će je građani moći

¹⁵ Mladen Klemenčić, »Enciklopediju sem slagak«, *Hrvatsko zagorje*, 22(2016) 3–4.

kupiti preko Leksikografskoga zavoda: »Ponosni smo na prvu enciklopediju Hrvatskog zagorja koja je nastala na poticaj i uz potporu Krapinsko-zagorske županije. Hrvatsko zagorje uvijek je bilo poseban i jedinstven kraj s jasno izraženim identitetom i jedan od najpostojanijih dijelova Hrvatske. Za razliku od nekih drugih hrvatskih regija, tijekom povijesti svojatanih i otuđivanih te politički odvojenih od matice zemlje, Zagorje je bilo hrvatsko čak i u razdobljima kada je Hrvatska bila površinom najmanja ili najmanje vidljiva na političkom zemljovidu.«

U kulturno-umjetničkom dijelu programa svečanosti događanja uvjerljivim nastupima pridonijeli su istaknuti umjetnici Josipa Lončar¹⁶, Marija Borić¹⁷ i Adam Končić¹⁸.

Enciklopedija na ponos Hrvatskom zagorju

U starih grčkih učenjaka enciklopedija je značila sustavnu i opću naobrazbu. Taj cilj imali su pred sobom inicijatori, urednici te brojni suradnici *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja*. Njezinim objelodanivanjem dobili smo geografski i povijesno zaokruženu cjelinu, cjelovit kompendij znanja i spoznaja hrvatske regije koja je stoljećima bila više-manje siguran kutak hrvatskim velikaškim obiteljima u ratovima protiv Osmanlija.

No itekako smo svjesni činjenice da je tu kvalitetnu i vrijednu leksikografsku građu potrebno neprestano nadopunjavati, ažurirati, preispitivati i organizirati na nove načine. Stoga s pravom, opravdanim ponosom i neopisivom srećom duboko vjerujemo da će Leksikografski zavod, uz potporu Krapinsko-zagorske županije, nastaviti s radom na pripremanju mrežnoga izdanja *Enciklopedije Hrvatskoga zagorja*.

BOŽIDAR BREZINŠČAK BAGOLA

¹⁶ Josipa Lončar, sopranistica (Zagreb, 1985). Završila je Glazbenu školu Blagoja Berse, odjel solo pjevanja. Godine 2004. upisala je Muzičku akademiju u Zagrebu, smjer pjevanje, gdje je 2008. završila dodiplomski studij u klasi Miljenke Grđan. Kod iste profesorice nastavila je s umjetničkim usavršavanjem koje je završila 2010. godine. Pohađala je seminare poznatih svjetskih pedagoga poput Gerharda Zellera, Annemarie Zeller, Giorgija Surjana, Barbare Hill-Moore i Eve Marton. Dobitnica je mnogobrojnih nagrada.

¹⁷ Marija Borić, glumica i pjevačica (Zagreb, 29. IX. 1980). Diplomirala je na Akademiji dramskih umjetnosti 2008. Nastupala je u Kazalištu Mala scena, te u Zagrebačkom gradskom kazalištu Komedija, gdje od 2013. ima stalni angažman. Glumi i u televizijskim serijama te od 2008. nastupa na Festivalu kajkavskih popevki u Krapini.

¹⁸ Adam Končić, glumac i pjevač (Zabok, 28. II. 1997). Djetinjstvo je proživio u Brestovcu Orehovičkom. Nakon završene gimnazije upisao je u Zagrebu Akademiju dramskih umjetnosti, na kojoj je 2001. godine diplomirao u klasi profesora Joška Jurančića. Svestrani je glumac Zagrebačkoga gradskog kazališta Komedija. Široj je publici najpoznatiji kao novinar Krešo iz televizijske sapunice *Ljubav u zaletu*, a ostvario je ulogu i u televizijskoj seriji *Duga mračna noć*.

